

Катерина СПИВАК

Олена САКІВСЬКА

слухачі магістратури факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

канд. юрид. наук, доц. **М. П. Юніна**
доцент кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ В МЕЖАХ ВИРІШЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ

У сучасному приватному праві як на міжнародному, так і національному рівні відбувається інтенсивне реформування деяких інститутів. Це пов'язано із перебудовою базових правових концепцій, впливом розвитку інформаційних технологій і значного прискорення темпу життя. Безумовно, ці дефініції видаються різнобіжними, однак вони є одними із більшості причин деструктування права, зміни розуміння засобів і способів правового впливу або альтернативного вирішення спорів [1].

Відновне правосуддя на території України сьогодні відбувається досить повільно, що можна пояснити ксенофобним характером сприйняття модерного способу врегулювання спорів у приватно-правовій сфері [2]. Тому впровадження медіації на території України здійснюється на основі низки чинників, а також альтернативні способи вирішення спорів, до яких належить і медіація, досі впроваджуються у сучасну правову систему поетапно. Медіація як спосіб вирішення цивільно-правових спорів на тлі традиційного судового порядку їх вирішення є ефективним, успішним і оперативним шляхом вирішення будь-якого спору [1]. Крім того, варто зауважити, що правова система України рухається в напрямі інтеграції з правом Європейського Союзу, саме тому впровадження альтернатив на протигагу судового порядку є надзвичайно актуальним.

У процесі розвитку і становлення цього інституту законодавець звертається до міжнародних стандартів, тому що на європейському рівні розроблено значну кількість нормативно-правових актів, які хоча і мають рекомендаційний характер, однак формують типову модель інституту відновного правосуддя, яке може бути прийнятним для кожного національного законодавства. До таких документів-рекомендацій треба віднести Рекомендацію № R(99) 19 «Про посередництво в кримінальних справах» від 15 вересня 1999 року, яка належить до базових актів Ради Європи реалізації програм альтернативного вирішення спорів, а також Основоположне рішення Ради Європейського Союзу від 15 березня 2001 року «Про місце жертв злочинів у кримінальному судочинстві (2001/220/JHA)», в якому міститься інформація про розвиток і впровадження програм медіації національними правовими системами [2; 4].

Безумовно, за всіма показниками і характеристиками медіацію треба репрезентувати як технологію альтернативного врегулювання спорів. Вона за своєю правовою природою є взірцем компромісного вирішення спорів або суцільного задоволення інтересів сторін. Треба звернути увагу, що медіація має досить ергономічний функціонал діяльності, який полягає у тому, що посередник взаємодіє не з протилежними категоричними позиціями, а із сторонами, які прагнуть задовольнити власні інтереси шляхом порозуміння. Про це свідчить факт звернення до медіатора, а значить відкритість до переговорів та пошуку ідеального варіанту вирішення спору [5, с. 36].

Термін «медіація» походить від латинського слова *mediatio*, яке в буквальному перекладі означає «посередництво» [6, с. 610]. За своєю сутністю правовий інститут медіації цілком точно відповідає етимологічному походженню його назви, тому що медіація – це процес переговорів між двома сторонами за допомогою посередника, яким

є незалежний, нейтральний і об'єктивний медіатор. Він надає учасникам переговорів кваліфіковану допомогу, аналізуючи ситуацію як із правового, так і психологічного, соціально-побутового погляду. Завдяки цьому аналізу сторони спору мають можливість самостійно обрати один із варіантів вирішення конфліктної ситуації, який відповідає інтересам обох сторін, заощадивши часовий, фінансовий та моральний ресурси. Посередник не ухвалює рішення щодо вирішення конфлікту, адже до його повноважень належить сприяння у досягненні згоди, оформленні її документально у формі медіаційної угоди. Таким чином правова природа медіації полягає у вирішенні спору без участі судді сприяє ліквідації конфлікту і пошуку найбільш прийняттого рішення для обох сторін, пошуку компромісу у ситуації конфлікту [7, с. 348–349].

Можливість вирішення спору у позасудовому порядку за всіма критеріями є значно простішою і швидшою, ніж строки судового розгляду, що характеризуються тривалістю і великою кількістю процесуальних документів, які мають бути складені на певному етапі судового провадження. Однак поряд із значною кількістю переваг існують проблеми впровадження альтернативних вирішення спорів в Україні, зокрема медіації. До основних проблем, які є чинниками повільного розвитку інституту медіації в Україні, треба віднести такі:

– фінансова недоступність послуги певною мірою для деяких верств населення. Надання послуг з медіації мають певні умови щодо оплати прийому медіатора. Відповідно до інформації, викладеної на офіційному сайті Українського Центру Медіації, оплата послуг нараховується погодинно. Попередня телефонна консультація, яка проводиться для прийняття рішення щодо вступу в процес медіації. Надалі базова платна консультація для спорів між фізичними особами, пов'язаних з підприємницькою діяльністю або юридичними особами коштує від 100 доларів за годину, а для спорів між фізичними особами, не пов'язаними з підприємницькою діяльністю – від 1000 гривень за годину, однак існує також певна диференціація для фізичних осіб в залежності від правової сфери, у якій вони виникають. Саме тому сума також може дещо незначно відрізнятись [8]. Оплата за послуги медіатора дійсно є вище середнього показника, особливо, якщо існує ризик «нульового» результату за умови категоричності протилежної сторони, однак через низьку правову культуру більшість населення зважає на значну суму процедури медіації, не звертаючи уваги на витрати у судовому процесі, який триватиме значно довше;

– низький рівень правової культури населення. Громадянському суспільству притаманні цінності, які характеризуються безконфліктним вирішенням суперечок. В основі медіації закладено цей спосіб вирішення проблемних питань, які виникають між двома і більше сторонами. Навіть мінімальна суперечка сприймається її учасниками як конфлікт і автоматично під цим розуміють звернення до суду;

– низький рівень довіри до цієї послуги, що може бути зумовлено недостатньою поінформованістю населення про переваги медіації як різновиду альтернативного вирішення спорів. Ця проблема активного впровадження медіації в Україні є чинником повільного прийняття інституту медіації у сучасну правову систему. О. Геселев у межах власного дослідження зазначає, що основою всіх існуючих сумнівів щодо обґрунтованості та правомірності функціонування відновного правосуддя є загальні глобальні питання ставлення до права як феномена та соціального явища тощо [9, с. 112];

– переконаність сторони у категоричності позиції іншої, що свідчить про відсутність перспектив у разі звернення до медіації, саме тому сторони звертаються до суду як традиційного способу вирішення спорів. Це зазвичай відбувається через нерозуміння методик діяльності медіатора та способів вирішення тієї чи іншої ситуації;

– відсутність законодавства, що регламентує порядок здійснення процедури медіації. Сьогодні в Україні немає жодного нормативно-правового акта, який регулює суспільні відносини, що виникають у сфері медіації. Ця ситуація створює додаткові перешкоди в активному зверненні до медіації. У Верховній Раді України є проект Закону «Про медіацію» від 29.12.2015 р. № 3665-1, внесений С. В. Ківаловим, однак після розгляду цей законопроект так і не ухвалено [10].

Отже, незважаючи на велику кількість переваг медіації як досить ефективного вирішення цивільно-правових спорів, залишається низка проблем, що заважають його впровадженню у діяльність сучасної правової системи. У цьому дослідженні висвітлено основні проблеми, однак українські науковці виокремлюють набагато більшу кількість детермінант проблемного впровадження інституту медіації.

1. Жмудь В. Запровадження процедури медіації (примирення) у законодавстві України. *Юстиніан*. 2007. № 11. URL: <http://www.minjust.gov.ua/11347>.
2. Ситюк В. Медіація та правові перспективи її розвитку в Україні. *Національна Асоціація Адвокатів України*: офіційний вебсайт. URL: <https://radako.com.ua/news/mediaciya-ta-pravovi-perspektivi-yiyi-rozvitku-v-ukrayini>.
3. Рекомендація № R(99) 19 Комітету міністрів Ради Європи державам – членам Ради, які зацікавлені в організації медіації в кримінальних справах від 15 вересня 1999 року : міжнародний нормативно-правовий акт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_828#Text.
4. Основоположне рішення Ради Європейського Союзу від 15 березня 2001 року «Про місце жертв злочинів у кримінальному судочинстві (2001/220/JHA) : міжнародний нормативно-правовий акт. URL: https://issuu.com/uiccg/docs/16_fr_decision_ukr.
5. Подковенко Т. О. Медіація як один з альтернативних способів розв'язання конфліктів. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2009. Вип. 45. С. 31–38.
6. Юридична енциклопедія : в 6 т. / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : «Українська енциклопедія» М. П. Бажана, 1998–2004. Т. 3: К-М. 2001. 792 с.
7. Супрун Г. Б. Поняття та значення запровадження інституту медіації в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції* 2017. № 6. Т. 4. С. 348–351.
8. Вартість послуг. *Український Центр Медіації*: офіційний вебсайт. URL: <https://www.ukrmediation.com.ua/ua/vrehuliuvannia-sporiv-posluhy-z-mediatsii/vartist-posluh>.
9. Геселев О. Зміна пануючого праворозуміння як обов'язкова умова впровадження відновного правосуддя в Україні (філософсько-правовий аспект). *Право України*. 2010. № 3. С. 106–114.
10. Про медіацію : проект Закону України від 29.12.2015 р. № 3665-1. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH2TT1AA.html.

Кирило СТЕПАНЕНКО

доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Поліна ЗІНОВ'ЄВА

здобувачка вищої освіти
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕДУРИ МЕДІАЦІЇ

Медіація – це процес вирішення конфлікту, за якого нейтральна сторона, медіатор, допомагає укласти добровільну угоду між сторонами, а також полегшує спілкування між суб'єктами конфлікту, щоб вони могли дійти власної згоди. Медіація є найбільш поширеною технологією вирішення конфлікту.

Медіація бере свій початок ще у стародавніх часах. Вона існувала у Стародавньому Китаї, Стародавній Греції, також в деяких арабських країнах, але тоді медіація мала назву посередництво. Щоб вирішити конфлікт, люди обирали посередниками авторитетних людей, часто ними могли бути світські володарі, церковні служителі або особи, які були закріплені на високій посаді. Прикладом у стародавні часи є посередництво Кіра (засновник Перської монархії) між халдеями (гірським народом) та вірменами, які ніяк не могли дійти до згоди та постійно воювали; цю подію описав Ксенофонт у книзі «Кіропедія». Кір спочатку сприяв поразці одного з народів, а потім запропонував послам з Халдею та вірменському Царю, за угодою халдеї могли обробляти землю на зазначених умовах у вірменів, а вірмени орендуватимуть землю у халдеїв для випасу худоби [1]. Вони погодились на цю угоду. І саме це призвело до вигідного взаємозв'язку між народами.

Також згадка про медіацію, або ж, як кажуть мусульмани, васата, є у Корані. Там